

ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΗΣ... «ΑΤΑΞΙΑΣ» ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΕ ΣΥΝΘΕΤΟΥΣ ΚΑΙΡΟΥΣ

Ἡ μάνα μου μοῦ τριβέλιζε τό μυαλό νά γίνω δάσκαλος γιά «νά πιαστῶ ἀπ' τό δημόσιο», καί «νά ἔχω μιά καθαρή δουλειά», ἀλλά κυρίως τό πρῶτο. Γιά τό σίγουρο μισθό! Παιδί ἀγροτικῆς οἰκογένειας ἢ ἴδια, γεννημένη μέσα στήν Κατοχή, πρέπει νά πέρασε κάμποσες χρονιές φτώχειας καί πείνας ὅταν ἡ σοδειά δέν πήγαινε καλά ἢ ὅταν ὁ Ἐμφύλιος δέν ἄφηνε τούς χωριάτες νά καλλιεργήσουν τήν γῆ τους. Κι αὐτό, ὅσο νά πεῖς, ἀφήνει τραύματα.

«Δημόσιο, παιδί μου! Βρέξει-χιονίσει, ἡ καραβάνα θά γεμίσει...». Φράσεις καί λέξεις πού στό μυαλό της ἔγιναν ὑπέρτατες ἀξίες τῆς γενιᾶς της καί πού ἐπιναλάμβανε τόσο πειστικά ὥστε... ἄφησαν μέσα μου ἀποτύπωμα. Κάπως ἔτσι ἔγινα δάσκαλος, καθηγητής γιά τήν ἀκρίβεια, καθῶς ἡ μεγάλη ἀγάπη γιά τήν λογοτεχνία μέ... «ρυμούλκισε» στό λιμάνι τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς. Ἀγάπησα τήν ἔδρα. Τό δασκαλικά δέν τό μετάνιωσα ποτέ.

Καλές καί ἄγιες ὄλες αὐτές οἱ ἀναμνήσεις, ἀλλά σήμερα, μετά ἀπό καμιὰ τριανταριά χρόνια στά δημόσια σχολεῖα, στήν ὠριμότητα τῆς ἐκπαιδευτικῆς διαδρομῆς, φρονῶ πῶς ἄλλα πρέπει νά πῶ καί νά καταθέσω. Νά πῶ ὅλα αὐτά πού βιώσαμε καί βιώνουμε ὅλοι ἐμεῖς πού υπήρξαμε ἢ γενιά τῶν δασκάλων τῆς μετάβασης. Ἐμεῖς πού ξεκινήσαμε νά διδάσκουμε μέ κιμωλία στόν μαυροπίνακα γιά νά καταλήξουμε, μέσα ἀπό βίαιες προσαρμογές, νά γίνουμε οἱ δάσκαλοι τῆς τηλεκπαίδευσης καί τοῦ τάμπλετ. Κυρίως ὁμως, νά φωτίσω ὄψεις τῆς πραγματικότητας στίς σχολικές τάξεις ὅπου ἐκκολάπτεται καί διαμορφώνεται ἡ αὐριανή ἑλληνική κοινωνία, κάτω ἀπό συνθῆκες σύνθετες καί σέ καιρούς μεγάλων ἀλλαγῶν.

ΤΟ «ΑΥΤΑΡΧΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ»

Πονεμένο κεφάλαιο ή παιδεία γι' αυτόν τον τόπο. Θα προσπαθήσω να δώσω μερικές όψεις του παρελθόντος σέ αδρές γραμμές για να πιάσουμε τό νήμα μέ τό σήμερα. Ή μεταπολεμική Έλλάδα μεγάλωσε τά παιδιά της μέ ένα κοινό παρονομαστή, έναν συλλογικό πόθο πού στοίχειωνε κάθε ελληνική οικογένεια: τή μόρφωση. Ή σχεδόν παρομοιακή φράση «μάθε παιδί μου γράμματα» δέν εἶναι άπλά ό τίτλος τής γνωστής καί πολύ πετυχημένης ταινίας τοῦ Θόδωρου Μαραγκοῦ, αλλά άποτυπώνει τή λαχτάρα, τό άπωθημένο μιάς κοινωνίας να μορφώσει τά παιδιά της, καθώς ή ἴδια εἶχε καταδικαστεί σέ άγροματωσύνη, έως καί άναλαφρητισμό, εξαιτίας τῶν δεινῶν των πολέμων καί τής γενικότερης φτώχειας τοῦ πληθυσμοῦ. Τά «γράμματα», ή μόρφωση ἔγιναν στή συνείδηση εκείνης τής γενιάς ένα εἶδος διαβατηρίου κοινωνικής, οικονομικής καί επαγγελματικής άνόδου. Μέ δυό λόγια, διαβατήριο για μιά καλύτερη ζωή.

Κάπως ἔτσι τό ελληνικό σχολείο τής ἔποχης κινούνταν μέ ἄξονα μιά βασική διάκριση: ὑπῆρχαν οἱ μαθητές πού ανταποκρίνονταν στό στόχο τής μόρφωσης, καί αὐτοί πού δέν ανταπεξέρχονταν. Αὐτοί πού «τά ἔπαιρναν τά γράμματα» καί, ἔπομένως, θά προχωροῦσαν καί οἱ μαθητές πού «δέν τά ἔπαιρναν» καί πού θά κατέληγαν σέ κάποια «τέχνη», ὅρος πού παρέπεμπε σέ κάτι τό κοινωνικά κατώτερο. Αλλά ποιοί ἦταν αὐτοί πού «τά ἔπαιρναν» καί ποιοί οἱ ἄλλοι, τά «ξύλα άπελέκητα», σύμφωνα μέ ένα κλισέ τής ἔποχης; Προφανέστατα «καλοί μαθητές» ἦταν ὅσοι διέθεταν άπό μόνοι τους μιά φυσική ἔξυπνάδα, μιά φιλοδοξία καί μιά άντοχή στή μελέτη πού τους βοηθοῦσε να ανταπεξέλθουν στίς σκληρές απαιτήσεις τοῦ σχολείου τής ἔποχης. Οἱ ὑπόλοιποι, πού εἶχαν ἄλλου εἶδους ἔνδιαφέροντα, πῶ πρακτικά ἢ ἔξωσχολικά, κατατάσσονταν άπλῶς στήν κατηγορία «κουμπούρας» άπό πολλούς δασκάλους πού εύκολα σέ χαρακτήριζαν άρνητικά χωρίς περαιτέρω προβληματισμούς. Ή ἔποχή καί ή κοινωνία δέν διακρίνονταν για τίν ευαισθησία τους καί οἱ θεωρητικοί τής Έκπαίδευσης δικαιολογημένα μιλοῦν για τίν περίοδο τής «Αὐταρχικής Έκπαίδευσης».

Κάπως ἔτσι τό σχολείο τής ἔποχης ἦταν σχολείο για τους «καλούς». Περιπτώση να σέ βελτιώσει, να δεῖ, ὅπως σήμερα, τίς δεξιότητες σου καί να σέ κατευθύνει δέν ὑπῆρχε. Τίν κατεύθυνση για ὅσους «δέν τά ἔπαιρναν» τίν ἔπελεγε συχνά ὁ πατέρας βάζοντας τό παιδί σέ μιά τέχνη, χωρίς να άναρωτηθεῖ καί πολύ αν αὐτό θά ἦταν ευτυχισμένο μ' αὐτήν τίν ἔπιλογή.

Γνωστικά, τό σχολείο έκεινο κινούταν σέ άρκετά ύψηλό επίπεδο. Άν ήσουν έπιμελής, «μάθαινες γράμματα». Αυτό έπιτυχανόταν χάρη στην αυστηρότητα του εκπαιδευτικού συστήματος – τό όποιο δέν είχε κανέναν ένδοιασμό νά σ' άφήσει στην ίδια τάξη άν δέν κατείχες ένα μίνιμουμ γνώσεων. Καί τό... ζόρι βγάξει λάδι, καθώς λένε. Σέ εκείνα τά σχολεία δέν ύπήρχε καμιά περίπτωση νά μίν ξέρεις «νεράκι» τήν προσαίδεια ή τίς πρωτεύουσες των κρατών τής Αφρικής όταν γνώριζες πώς ή βέργα του δάσκαλου θά σέ περιμένε τήν έπομένη νά τιμωρήσει αυτήν τήν άμέλειά σου. Τά σχολεία παρήγαγαν άκόμη άποτελεσματικά χάρη στά έξαντλητικά ώράρια εκπαιδευτικών και μαθητών (έξαίμερη διδασκαλία μέ έλάχιστες άργίες και έξωσχολικές δραστηριότητες) αλλά, κυρίως, έπειδή στον άξιακό κώδικα τής τότε κοινωνίας ή μόρφωση ήταν υπέρτατη άξία πού προωθούνταν παντί τρόπο από όλους, άρχής γενομένης από τήν οικογένεια. Δέν είναι τυχαίο ότι σέ όλα σχεδόν τά στίπια, είτε πλούσια είτε φτωχά, ύπήρχε βιβλιοθήκη μέ έγκυκλοπαίδια και βασικά έργα τής παγκόσμιας λογοτεχνίας, άγορασμένα μέ θυσίες από τους γονείς πού τό θεωρούσαν βασική τους ύποχρέωση, χώρια πού τό λογοτεχνικό βιβλίο ήταν από τά βασικά δώρα πού λάμβαναν τά παιδιά στις γιορτές τους.

Ένα δεύτερο βασικό στοιχείο πού χαρακτήριζε τήν έλληνική εκπαίδευση από ίδρύσεώς της, από τά χρόνια δηλαδή του Καποδίστρια, έως και... σήμερα, ήταν ή απόλυτη κυριαρχία των θεωρητικών και κλασικών γραμμάτων. Η γλωσσική διδασκαλία σ' όλες της τίς μορφές, ή λογοτεχνία και ή ιστορία πού άκόμη και σήμερα άποτελούν τό 30% του ώρολογίου Προγράμματος (11 ώρες επί συνόλου 32 ώρων έβδομαδιαίως) ήταν καθ' όλη τή διάρκεια του 20ού αιώνα κυρίαρχος προσανατολισμός. «Γραμματιζούμενος» θεωρείται αυτός πού κατέχει άριστα τή γλώσσα και εκφράζεται σωστά, άσχέτως του άντικειμένου πού έχει σπουδάσει. Καλός γιατρός, καλός μηχανικός και γενικά ολοκληρωμένος έπιστήμονας πού νά μίν κατέχει τέλεια τήν έλληνική γλώσσα δέν νοείται. Φυσικά, αυτός ό σχολαστικισμός, αυτή ή ή έμμομή στή θεωρητική παιδεία –πού περιόρισε κατά πολύ τους όρίζοντες του έλληνικού σχολείου για πάρα πολλά χρόνια– είχε τίς συνέπειές της. Όταν ή υπόλοιπη Εύρώπη εκπαίδευε τή νεολαία της σέ άντικείμενα πιο πρακτικά και χρήσιμα για τήν ζωή, ή Έλλάδα ξόδευε τό εκπαιδευτικό της κεφάλαιο σέ μιά έκτεταμένη άρχαιολατρία χωρίς καν άποτέλεσμα, δεδομένου ότι οί περισσότεροι μαθητές δέν άποκόμιζαν ούτε τίς θεωρητικές γνώσεις πού τό σύστημα παρείχε. Επί πλέον τό σχολείο, και ειδικά το Λύκειο, από χωρος μάθησης και χαράς άρχισε νά γίνεται άκόμη πιο άνταγωνιστικό και νά σέρνεται πίσω από τόν στόχο τής εισό-

δου στό Πανεπιστήμιο, αφού στην ουσία ο δρόμος αυτός ήταν και η μοναδική παρεχόμενη διέξοδος. Κάπως έτσι ξεκινά και η μεγάλη άνθιση της παραπαιδείας, που από συμπληρωματική-υποβοηθητική εκπαίδευση, αρχίζει και κερδίζει έδαφος για να καταστεί σήμερα κυρίαρχη. Η άνθιση αυτή βέβαια συνδέεται και με τη μεγάλη κοινωνική αλλαγή που σημειώθηκε στη χώρα με την άνοδο στην εξουσία της σοσιαλιστικής Κυβέρνησης του Ανδρέα Παπανδρέου τό 1981.

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΟΥ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΥ

Η Κυβέρνηση της «Αλλαγής» επένδυσε πολλά στην Έκπαίδευση. Κυρίως προσπάθησε να την επηρεάσει ιδεολογικά και πολιτικά. Η άπτόμνη αύξηση των μισθών των εκπαιδευτικών, η διεύρυνση των συνδικαλιστικών τους δικαιωμάτων, ο έντονος κομματισμός, η πολιτικοποίηση των μαθητικών Κοινοτήτων στό όνομα του ευρύτερα διακηρυγμένου στόχου της «λαϊκής συμμετοχής», ήταν επιλογές που άλλαξαν πραγματικά τη νοοτροπία εκπαιδευτικών και μαθητών. Μεγάλες απεργιακές κινητοποιήσεις, πολυήμερες μαθητικές καταλήψεις που ό τύπος της εποχής σιγοντάριζε ως δήθεν... «προοδευτικούς αγώνες», άλλαξαν τό ελληνικό σχολείο σε μεγάλο βαθμό. Η κριτική για πτώση του επιπέδου σπουδών ήταν έντονη αφού, σύν τοις άλλοις, μιά σειρά από νομοθετικές αλλαγές συχνά αντιφατικές μεταξύ τους, έθρεσαν τό εκπαιδευτικό σύστημα σε περιδί-νιση. Κυρίως, οδήγησαν σε διάλυση τό Λύκειο, μετατρέποντάς το από χώρο γνώσης σε προθάλαμο των ΑΕΙ, ή μάλλον σε... πρωινό πάρκινγκ μαθητών, οί περισσότεροι των οποίων αναζητούσαν και αναζητούν τη γνώση στά απογευματινά φροντιστήρια που έδω και χρόνια συνιστούν την πραγματική λυκειακή εκπαίδευση.

Όλα έχουν την εξήγησή τους. Από τί μιά η αύξηση των εισοδημάτων των ελληνικών οικογενειών και από την άλλη η ίδρυση πολλών νέων Πανεπιστημίων σ' όλη τη χώρα εκτίναξε τον αριθμό των εισακτέων. Τώρα τά παιδιά μπορούν να μπουν σε μιά Σχολή σχετικά εύκολα και η οικογένεια να πληρώνει τίς σπουδές τους. Τώρα «τά παιδιά του λαού» μπορούν να πάρουν τό περίφημο «χαρτί» που εξασφαλίζει πρωτίστως κοινωνική αίγλη. Πού... ανεβάζει κοινωνικά όλη την οικογένεια (χώρια ότι συνήθως εξασφαλίζει δουλειά στό Δημόσιο). Φυσικά, τό επίπεδο των εισακτέων φοιτητών άρχισε μ' όλα αυτά να πέφτει δραματικά.

Η... μονομανία για τό Γενικό Λύκειο και την εισαγωγή στά ΑΕΙ και ΤΕΙ είχε

ώς παράλληλη συνέπεια τήν καταβαράθρωση τῆς Τεχνικῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαίδευσης, ὅπου κατέληξαν οἱ... «ἀπόβλητοι» τοῦ συστήματος. Ὅταν ἡ ὑπόλοιπη δυτική Εὐρώπη ἔστρεφε τό μεγαλύτερο μέρος τῆς νεολαίας της στά τεχνικά ἐπαγγέλματα, ἡ Ἑλλάδα ἐμφάνιζε τόν ὑψηλότερο δείκτη εἰσαγωγῆς στά ΑΕΙ καί μεγάλες ἐλλείψεις στήν κάλυψη θέσεων στή βιομηχανία καί τίς κατασκευές πού σήμερα ἔχουν γίνει ἐφιαλτικές. Κάτι χειρότερο, ἔχουν γίνει ἐθνικό πρόβλημα.

Τρομαγμένος ἀπό τήν διαμορφούμενη κατάσταση ὁ τότε ὑπουργός Παιδείας Γεράσιμος Ἀρσένης προσπάθησε μέ μιά δραστική τομῆ νά ἀναβαθμίσει τό Λύκειο καί νά δυσκολέψει τήν εἰσαγωγή στά ΑΕΙ καθιερώνοντας ἐξετάσεις σέ ὅλα τά μαθήματα τοῦ Λυκείου. Ἐφυγε ἀπό τήν Κυβέρνηση... «κλωτσηδόν» ἐν μέσῳ καθημερινῶν διαδηλώσεων χιλιάδων μαθητῶν καί ἐκπαιδευτικῶν πού τόν κατηγοροῦσαν ὅτι βάζει «ταξικούς φραγμούς στή μόρφωση τῆς νεολαίας». Τό ἱστορικό πιά σύνθημα «Κάτσε καλά, Γεράσιμε...» κατίσχυσε. Γιά ἄλλη μιά φορά ὁ λαϊκισμός εἶχε νικήσει τόν ὀρθολογισμό, τήν κοινή λογική πού ἐπέβαλε τό ἐθνικό συμφέρον.

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

Ἀπό τότε μέχρι σήμερα ἔχουν ἀλλάξει πολλά πράγματα στήν Ἐκπαίδευση, ἀλλά μόνον ἐπιφανειακά. Διότι κατά βάση, αὐτή ἡ στρέβλωση πού θέλει τό Λύκειο ὄχι ἓνα κανονικό σχολεῖο ἀλλά ἀπλά ἓνα ἀναγκαῖο ἐνδιάμεσο στάδιο γιά τό Πανεπιστήμιο ἐξακολουθεῖ νά ὑφίσταται, μέ ἀποτέλεσμα τό Λύκειο νά ἔχει ἐπί τῆς οὐσίας... καταρτηθεῖ. Οἱ τάξεις ἀπό τό Πάσχα καί μετά εἶναι στήν κυριολεξία ἄδειες καί μαθήματα δέν γίνονται ἐλλεῖπει... μαθητῶν (πού προετοιμάζονται στό σπίτι καί στά φροντιστήρια γιά τίς πανελλαδικές ἐξετάσεις).

Πέρα ἀπό αὐτά, ὅμως, ἂν θέλουμε νά δοῦμε πῶς ἔχει διαμορφωθεῖ ἡ κατάσταση σήμερα στό ἑλληνικό σχολεῖο, θά σταθοῦμε στά ἀκόλουθα σημεία.

1. Ἡ μέν Πολιτεία ἐδῶ καί πολλά χρόνια μοιάζει νά ἔχει παρατηθεῖ, νά «ἔχει πετάξει λευκή πετσέτα» μέ τήν ὑπόθεση Παιδεία, καί νά τήν ἀντιμετωπίζει – παρά τίς διακηρύξεις της– περισσότερο ὡς μιά διοικητική ὑποχρέωση τοῦ Κράτους. Παρέχει βιβλία (καίτοι ἐν πολλοῖς ξεπερασμένα), παρέχει ἐκπαιδευτικούς, καλύπτει τίς λειτουργικές ἀνάγκες τῶν σχολείων κ.λπ. Ἐπιφανειακῶς, ὅλα καλά. Στήν πράξη ὅμως τό ἐκπαιδευτικό σύστημα διαρκῶς ὑποχωρεῖ. Ὑπουργοί ἔρχονται καί παρέρχονται, οἱ περισσότεροι ὄνειρεύονται μεγάλες

μεταρρυθμίσεις, μετά απέρχονται, οί διάδοχοί τους άναστέλλουν τό έργο τών προκατόχων και έξαγγέλλουν νέες μεταρρυθμίσεις, και ή κατάσταση σέρνεται. Κανένας έθνικός και μόνιμος σχεδιασμός, κανένας στρατηγικός στόχος.

Άντί νά ξεκινίσει ή συζήτηση από τό πώς θά ξανακάνουμε τό δημοτικό σχολείο ξανά σχολείο γνώσης και μάθησης, οί περισσότερες κυβερνήσεις ξεκινούν είτε από τό... Λύκειο και τίν άλλαγή του συστήματος εισαγωγής στά ΑΕΙ, είτε μέ τό πώς νά ιδρύσουν ή νά καταργήσουν σχολές τών ΑΕΙ.

Έπί πλέον, ένα γενικότερο πνεύμα χαλαρότητας έχει διαπεράσει και τό Γυμνάσιο, όπου μέ πολλές ένδιάμεσες νομοθετικές ρυθμίσεις δέν ύφίσταται πιά ό όρος προαγωγή από τάξη σέ τάξη. Οί πάντες προάγονται και οί μαθητές πού τό γνωρίζουν αυτό δέν διαβάζουν, δέν καταβάλλουν ιδιαίτερη προσπάθεια, κι αυτό τείνει νά γίνει πιά νοοτροπία. Η πτώση του έπιπέδου τών μαθητών –πού άποτυπώνεται και σέ διάφορους διαγωνισμούς αξιολόγησης τύπου PISA– είναι άπλως τό λογικό άποτέλεσμα αυτής τής κατάστασης.

2. Η πιο πάνω κατάσταση βέβαια εύνοείται και από τίς κοινωνικές και οικονομικοπολιτικές συνθήκες πού έχουν πιά διαμορφωθεί στην κοινωνία μας. Βασικά, έχει κλονιστεί ή οικογένεια. Οικονομική κρίση, άνεργία, μετανάστευση για δουλειά στό έξωτερικό, αύξηση διαζυγίων, μονογονεϊκές οικογένειες έχουν σαν άποτέλεσμα τά παιδιά νά βιώνουν συχνά μικρούς «Γολγοθάδες» μέ όρατά τά άποτελέσματα. Οικογένειες πού δέν επικοινωνούν μεταξύ τους, μπαμπάδες πολυάσχολοι, μαμάδες «χαμένες στην μετάφραση» του Διαδικτύου μέ τό όποιο ασχολούνται για ώρες, συζήτηση και διάλογος μηδενικός, μέ δυό λόγια ένα σωρό μοναχικές όντότητες πού έχουν διαρρήξει τά οικογενειακά περιβάλλοντα πού κάποτε λειτουργούσαν ως δεύτερα σχολεία.

3. Οί μαθητές πάλι, ή γενιά πού χειρίζεται τίν τεχνολογία από τίν... κούνια της, ζει μία άλλη, πολύ πιο σύνθετη πραγματικότητα. Η σχέση μέ τό βιβλίο και τίν κλασική διδασκαλία μοιάζει νά έχει διαρραγεί, ή γνώση παρέχεται πιά εύκολα, μέ μία άπλή πληκτρολόγηση στό Google, έπομένως προς τί τό διάβασμα και ή συσσώρευση πληροφοριών και γνώσεων;

Η πανδημία του COVID πάλι, πού επί μία διετία τούς κράτησε μακριά από τό σχολείο, έπαιξε καταλυτικό ρόλο, καθώς εγκαινίασε μία άλλη σχέση μαθητή-σχολείου. Οί καθηγητές όμολογούν πλέον ότι οί μαθητές πού γύρισαν σχολείο ήταν... άλλοι μαθητές, μέ σοβαρά γνωστικά κενά αλλά και έμφανή άλλαγή συμπεριφοράς. Βασικά, άδυναμία προσαρμογής σέ κανόνες.

Η σχολική βία παρουσιάζει αύξηση, ή «τράπ» κουλτούρα κερδίζει έδαφος,

ή εμφάνιση έχει αλλάξει, ή περίφημη «εὐπρεπής καὶ κόσμια περιβολή» ἀποτελεῖ πιά τελειωμένη ὑπόθεση καὶ ἀσφαλῶς παίζει τὸν ρόλο της. Ἐπί πλέον, ἡ καταχρηστική χρήση τοῦ κινητοῦ τηλεφώνου πού ἡ οἰκογένεια συχνά ἀδυνατεῖ νά ἐλέγξει, ἔχει πρακτικά μειώσει τὸν βραδινὸ ὕπνο τῶν παιδιῶν πού καταλήγουν πρῶι στίς τάξεις νυσταγμένα, μέ σημάδια κόπωσης πού κάθε ἄλλο παρά εὐνοοῦν τή μάθηση καὶ τὴν δημιουργικὴ ἀφομοίωση πληροφοριῶν.

4. Ἀπέναντι σ' αὐτὴν τὴν πραγματικότητα οἱ ἐκπαιδευτικοί, εἰδικά στή Β'θμα Ἐκπαίδευση βιώνουν πιά ἀσυνήθιστες πραγματικότητες. Βασικά, νιώθουν νά ἔχουν χάσει τό... κοινὸ τους, τοὺς μαθητές. Στὴν πλειοψηφία τῶν τάξεων καὶ στὴν πλειοψηφία τῶν μαθητῶν, ἡ παλιά φιλοδοξία γιά μάθηση καὶ πρόοδο δέν ὑπάρχει πιά. Ἀντιθέτως, τὰ μαθησιακὰ προβλήματα καὶ οἱ συμπεριφορικές διαταραχές, πού τό «αὐταρχικὸ» σχολεῖο «κάλυπτε» κάτω ἀπὸ ἓνα σκληρὸ σύστημα ποινῶν, σήμερα ἀφθονοῦν.

Ἐπί πλέον, ἡ ἐμμονὴ τῶν τελευταίων Κυβερνήσεων μέ τὴν ἀξιολόγηση τῶν ἐκπαιδευτικῶν (πού βασικά εἶναι ὑποχρέωση συμμόρφωσης πρὸς τοὺς κανόνες τῆς Ε.Ε.), καθὼς καὶ νέοι θεσμοὶ (Ὁμιλοὶ, συντονιστές, μέντορες κ.λπ.) ἔχουν ἐπιβαρύνει τό διδακτικὸ ἔργο μέ πρόσθετη γραφειοκρατία, τὴν χρησιμότητα τῆς ὁποίας οἱ ἐκπαιδευτικοὶ δέν ἔχουν κατανοήσει, πόσο μᾶλλον ἀποδεχθεῖ.

Κακοπληρωμένοι, μέ σοβαρὲς περικοπές μισθῶν ἀπὸ τὴν κρίση καὶ μετὰ, καὶ χωρὶς αὐξησι ἐδῶ καὶ μιά δωδεκαετία, οἱ ἐκπαιδευτικοὶ ἀναρωτιοῦνται πιά ἂν ἔχει νόημα νά παραμείνουν σέ ἓνα σχολεῖο καὶ σέ ἓνα σύστημα γιά τό ὅποιο νιώθουν ὅτι πιά δέν τοὺς ἀγαπάει καὶ δέν τοὺς ἐκτιμᾷ.

Θὰ μπορούσαμε νά γράφουμε πολλὰ ἀκόμη γιά τὴν κατάσταση στό σημερινὸ σχολεῖο καὶ τὴν ἐκπαίδευση γενικότερα, ἀλλὰ ἡ συζήτηση τείνει νά καταλήξει χασομική. Ἄν οἱ παλιοὶ ἀναλυτὲς ἐντόπιζαν τὰ προβλήματα σέ δύο-τρεις βασικοὺς παράγοντες ρίχνοντας τὴν εὐθύνη γενικά καὶ ἀόριστα στὴν... «Πολιτεία», οἱ σημερινοὶ δέν δικαιούμαστε νά εἶμαστε τόσο ἀπλοϊκοὶ καὶ ἀφελεῖς. Μακάρι τό πρόβλημα τῆς ἐκπαίδευσης νά ἦταν μόνο θέμα χρηματοδότησης, αὐξησης δαπανῶν ἢ βελτίωσης τῶν ὑποδομῶν της. Μακάρι νά ἦταν ἀπλῶς θέμα βελτίωσης τῶν Προγραμμάτων Σπουδῶν. Δυστυχῶς, δέν εἶναι. Ἡ ἐκπαίδευση κατέληξε σήμερα νά εἶναι ἓνα πολυπαραγοντικὸ πρόβλημα μέ παγκόσμιες ἀλληλεπιδράσεις. Καλεῖται νά προετοιμάσει τοὺς νέους παγκόσμιους πολίτες σέ ἓναν κόσμον δίχως ὄρια καὶ στό κατώφλι τῆς τεχνητῆς νοημοσύνης πού «ἀπειλεῖ» νά ἀλλάξει μιά γιά πάντα τὸν κόσμον ὅπως τὸν ξέραμε μέχρι σήμερα. Ἐπιπλέον, καλεῖται ἡ ἐκπαίδευση νά προετοιμάσει τοὺς πολίτες τῆς κλιματικῆς ἀλλαγῆς, τοὺς πολίτες τῆς ἐποχῆς τῶν μεγάλων μεταναστευτικῶν

ρευμάτων που αλλάζουν τί σύνθεση των κοινωνιών, τούς πολίτες των νέων τεχνολογιών και της τηλεργασίας, τούς πολίτες που θα ζήσουν σε ένα νέο παγκόσμιο περιβάλλον με σοβαρές γεωπολιτικές αλλαγές, τούς πολίτες που καλούνται να αποδεχτούν ένα σωρό ετερότητες.

Πώς να απαντήσει κανείς σε όλα αυτά τα νέα χαοτικά δεδομένα; Προφανώς έτοιμες συνταγές και μαγικές λύσεις δεν υφίστανται. Ωστόσο, η συνειδητοποίηση και μόνο της νέας πραγματικότητας είναι ήδη ένα κέρδος.

Απέναντι στις νέες πραγματικότητες, τό σχολείο, κατά τήν άποψή μου, όφείλει να είναι μιá διαρκής και ενεργή έστία άνησυχίας και έγρηγορης. Η παλιά επανάπαυση στις παλιές σταθερές αξίες και τίς παλιές βεβαιότητες δεν υφίσταται πιά. Καί τί νέα αυτή πραγματικότητα, οί δάσκαλοι είναι αυτοί που πρώτοι θά τήν αντιμετώπισουν. Οί δάσκαλοι, αυτοί οί κακοπληρωμένοι, οί κοινωνικά άπαξιωμένοι δάσκαλοι που αποδέχονται ότι ή τάξη δεν είναι άπλως ένας τρόπος να κερδίζει κανείς τήν ζωή του με τήν σιγουριά του Δημοσίου – κατά πώς μās συμβούλευαν κείνα τα χρόνια οί μονάδες μας– αλλά μιá φωτιά που καίει σε πολλά μέτωπα και δεν σβήνει. Η τάξη είναι πιά μιá... άταξία, αυτή είναι ή νέα πραγματικότητα, και τό να άναζητή ό δάσκαλος πανικόβλητος τίς παλιές καλές τάξεις τής νεότητας, του είναι άπλως ματαιοπονία, άφέλεια, έλλειψη ένσυναίσθησης.

Κοντά στον δάσκαλο και ή οικογένεια. Τεράστιες και οί δικές της ευθύνες, άς μίν παραγνωρίζονται. Η οικογένεια δεν πρέπει να περιμένει πώς τό σχολείο θά λύσει όλα τα θέματα του παιδιού, ή οικογένεια είναι τό πρώτο του σχολείο, αλλά και ένα μόνιμο εκπαιδευτήριο άρχων, κανόνων, αξιών. Τό πώς πρέπει να λειτουργεί ή οικογένεια στις σημερινές συνθήκες, υπάρχουν σήμερα χιλιάδες ειδικοί και έκατομμύρια άρθρα στό διαδίκτυο να μās τό πούν. Έκείνο που συνήθως είναι δύσκολο να υπάρξει είναι ή απόφαση να άσχοληθεί κανείς και να συνομιλεί καθημερινά με τό παιδί του, όχι στή βάση έντολων, άπαγορεύσεων και εντάσεων, αλλά μέσα από έναν έξαντλητικό διάλογο που δεν θά φέρει άμέσως άποτελέσματα αλλά θά βάλει βάσεις.

Τελικό συμπέρασμα, είναι ή... ειλικρίνεια. Η ανάγκη να μιλάμε όλοι ειλικρινά, χωρίς εύκολες συνταγές και διατυπώσεις, ή ανάγκη να διατηρήσουμε τήν ψυχραιμία μας και να αποδεχούμε ότι κάθε έποχή έχει τά δικά της προβλήματα. Καί πώς στήν τελική, ή αξία κάθε κοινωνίας, αλλά και κάθε ανθρώπου άτομικά μετριέται με τήν θέλησή του να άναμετρηθεί και να σταθεί όρθιος απέναντι στους άνέμους και τίς θύελλες τής έποχής.